

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Őszinte s tiszteletteljes válasz.

A „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 16. számában dr. Ballagi Mór ur „Iskolaügyünk és a képviselőház“ című vezércikkében visszatekint a közte és köztem a középiskolai törvényjavaslat tárgyában történt szóváltásra. Ha visszatekintését kifogástalannak nem tarthatom is, örömmel jelzem, hogy annak hangja olyan, mely a nyugodt, objectiv vitatkozást megengedné, ha ugyan a vitatkozásnak helye és tárgya volna közöttünk, mert ha itt jelzett cikke előtt volt is látszata a vitatkozásra való alkalomnak, e cikk után a látszat is eltűnt s ez nekem második nagy örömem. — A mi ügyünkre nézve semmi sem kevésbé kívánatos, mint az általunk szerkesztett prot. lapoknak meghasonlása egymással, melylyel különben is csak ellenségeink malmára hajtának a vizet.

Hogy a törvényjavaslatra magára a mi felfogásunkban lényeges különbség alig lehet, magából a Ballagi Mór ur cikkkezéséből látom s bizonyítom meg. Mig azonban erre térnék át, meg kell igazítanom Ballagi Mór ur némely tételeit, melyekben a törvényjavaslatl szemben követendő eljárásra nézve nekem oly szándékot tulajdonít, melyet sajátomnak el nem ismerek, a mely tehát nekem gondolkodásom, czélezzatom ellenére tulajdonittatik.

Ballagi Mór ur többek közt azt veti szememre, hogy én hangsúlyoztam, „hogy protestáns embernek minden körülmények közt kötelessége semmi elől ki nem térni. hanem egyenesen neki menni a falnak“ stb. Bocsánatot kérek, én ezt egyáltalában nem irtam, annál kevésbé irtam hangsúlyozva; sőt tagadom azt is, hogy ilyet írni csak szándékomban is lett volna. S ha talán egyik-másik tételből ilyet igyekeznek kimagyarázni, tiltakoznám ellene, s vele a méltán híres exegetával szemben is hivatkoznom amaz exegetikai szabályra: hogy a maga szavainak kiki legjobb magyarázója.

Majd vonatkozással ezen mondatomra: „A hatalom elnyomja a gyávát és félénket, de a bátor

és nyilt férfiakkal szemben zsarnoki kénye lohad“ azt mondja, hogy „a Pátens alkalmával és „Pontozatok“-kal szemben, ha nem is kürtölte, de hallgatag ő is hasonló érzülettől vezéreltetve szólt és irt,“ de „ma egészen más a helyzet Nem a hatalommal állunk most szemben, hanem a közvéleménnyel.“ Itt is bocsánatot kérek, ha némileg ellenkezem. A miniszteri törvényjavaslat mellett ma még a közvélemény nem foglalt állást, sőt ha a sajtó a közvélemény organumának, sok tekintetben hordozójának tekintetik, akkor inkább azt lehetne mondani, hogy a közvélemény ama törvényjavaslatnak nem kedvező, Emlékezzünk csak a „Pesti Napló“ szavaira: „Tiltakoznunk kell az ellen, hogy a miniszternek ily hatalom adassék“ stb. A protestáns lapok is vagy nem szóltak még a törvényjavaslatról vagy elkárhoztatták azt; s én egyetlen lapot sem olvastam, mely szerelmet vallott volna annak. — Én azért még e perczen is azt merem állítani, hogy e törvényjavaslat mellett közvélemény nincs, hogy az eddig senki másé, mint a közoktatásügyi miniszter uré. Azért ha még most a törvényjavaslat ellen szólunk, hitem szerént, nem tévedek, ha azt állítom, hogy protestatióunk a hatalom egy nekünk ártalmasnak látszó ténye ellen irányul csupán. S mig a dolog e stadiumban van, igyekeznünk kell, ha tudjuk, egy reánk nézve ellenséges s döntő hatályú közvélemény kifejlődését megakadályozni, s illetőleg a közvéleményt részünkre megnyerni, megmutatván, hogy a törv.-javaslat, ha változatlanul törvénytényé lenne, 3 millió protestáns egyén békéjét és nyugalmát zavarná meg; pedig a Ballagi Mór ur egyik szép tétele szerént a magyarországi prot. felekezetnek soha sem lehet más érdeke, mint a magyar államnak; a miből következik, hogy a mi sérti a prot. érdekeket s a mi a prot. egyházban nyugtalanságot szül, az sérti a magyar állam érdekét is.

Én is azt óhajtom, hogy a képviselőházat mindenek felett részünkre hangoljuk, s azt ellensé-

günnké ne tegyük. De hát ha egy miniszter törvényjavaslata nekünk nem tetszik, ha azt sérelmesnek nyilvánítjuk, ezáltal a képviselőházat, jobban mondva az országgyűlést magunk ellen hangoljuk? Erősen kételkedem benne. Csak a múlt évben láttuk, hogy a sajtó és a képviselőházban történt felszólalások folytán, a pénzügyminiszter ur egy törvényjavaslatát egyszerűen vissza vonta. — Hát nem érhetné-e hasonló jó sors a középtanodai törvényjavaslatot is, mely ellen a sajtó egy része már nyilatkozott, s mely ellen a képviselőházban is okvetlenül történni fognak felszólalások.

Mit fog szólni hozzá a képviselőház, még senki sem tudhatja, Ballagi Mór ur azonban már is felteszi, hogy az azt magáévá teendői. Ide látszik mutatni amaz intelme:

1-ször „a nemzet képviselével szemben kihívó fellépésnek sem helye, sem jogos alapja nincsen.”

2-szor, „nem is szükséges, minthogy bebizonyítható, hogy a prot. iskolák teljes, csorbitatlan önkormányzati alapon való fenmaradása, nemcsak a protestantismus, hanem a nemzeti cultura közérdekében fekszik.”

A fentebb mondottak után már talán felesleges is mondanom, hogy ma még midőn a képviselőház tárgyalásába sem bocsátkozott ama törvényjavaslatnak, a nemzet képviselével szemben kihívó fellépésről beszélni is felesleges, annyival inkább, mert én ilyet nem mondtam s nincs egy szavam, melyből efféle, még erőltetve is, következtetni lehetne. Nem marad hát egyéb hátra, mintha azt gondoljuk, hogy Ballagi Mór ur engem képesnek és késznek hisz a képviselőház ellen kihívó magatartásra izgatni. De ily feltevésre semmi sem hiányzik jobban mint a bebizonyítható alap, akár multamat akár egyéniségemet vizsgálja valaki. Tehát az intés valóban felesleges volt.

Én azt szeretném, hogy a törvényjavaslatot a magyarországi protestáns egyház érdekében a képviselőházban tárgyalásra se tűznék ki, mert félek, hogy ha tárgyalják, akkor a protestáns iskolák teljes, csorbitatlan önkormányzati alapon való fenmaradása lehetetlen lesz; mert nem is képzelem, hogy a tárgyalás folyama alatt azon annyi és oly mérvű változtatás tétethetnék, hogy a B. M. ur óhaja, mely a miénk is, megvalósulhatna. Azért odatörekedjünk, hogy az a képviselőház asztaláról visszavétessek s megjavítva kerüljön ismét oda. E törekvésünket nekünk egyedül törvényes utakon és

módokon kell érvényesítenünk; különösen azt a sokszor emlegetett közvéleményt kell résziünkre megnyerni igyekeznünk.

E törekvésünkben valamint minden izgatást, úgy a kedélyek elkészerítését is kerüljük, de jogainkat igazán, nemesen s ám legyen „svaviter in modo” védelmezzük.

Higye el Ballagi Mór ur, hogy a modus procedendi ellen panaszja nem lesz, ebben megegyezhetünk, épügy, mint a dolog lényegére nézve, a mint látom, egyezünk.

A dolog lényegére nézve ugyanis egyezünk, mert mi is azt kívánjuk, a mit 2-ik intelmében kifejezett; mert osztjuk szóról-szóra azon nézetét, hogy „mire való a törvényt úgy szövegezni, hogy az állam érdekében igenis indokolt óvintézkedések a prot. iskolákat is korlátozzák. — Ilyen szerinte különösen a 77. §. melynek d) pontja így szól: „A használt tan- és vezérkönyveket, legyenek azok nyomtatásban vagy kéziratban, bekövetelni s azokat azon szempontból, nem foglalnak-e magokban, állam-, alkotmány- vagy törvényellenes tanokat vagy tételeket, megbíraltatni.”

E pontban már Ballagi Mór ur is zaklatást lát, mondván: „van-e értelme ily zaklató intézkedésnek?” stb. Egyetértünk a felügyelet kérdésére nézve is, mert mi is különbséget teszünk a magánosok és társulatok által fentartott s a *mi törvényes hatóságaink felügyelete alatt álló* prot. iskolák között; osztjuk, hogy *közvetlen felügyeletre*, mint a magánosok és társulatok által fentartott intézetknél, a prot. iskoláknál semmi esetre szükség sem lehet, sőt bizonyos, hogy *kettős* közvetlen felügyelet elébb utóbb collisiókra és kellemetlenségekre vezetne!” Osztjuk s feltétlenül aláírjuk, hogy „A mit a törvényjavaslat felügyelet címén igényel, a prot. hatóságok törvényes felügyeletét teljesen ignorálja és azok jogkörét sokkal szűkebbre szabja, mint azt a protestánsoknak bizonyára nem kedvező helytartó tanács tette, és így azt a különös tüneményt mutatja, hogy szabad, alkotmányos kormány a szabadság korlátozásának azon mértékévei be nem éri, mely több, mint félszázadon át ki tudta az *absolut* kormányt elégíteni.” Osztjuk végre e találó megjegyzést: „Ily abnormitásokra vezet az, hogy ha az államéletnek különböző jogalapokon nyugvó tényezőit mind egy kaputára akarjuk ütni.”

Ime tehát én osztom a B. M. ur elveit, szóról-szóra reprodukált nézeteit; de hogy is ne

osztanám, mikor más szavakkal mindezeket már el is mondtam, egy pont kivételével.

Miért harcoljunk hát egymás ellen, mikor nekünk egymás mellett ugyanazon táborban van helyünk?

Ha harcoltunk, úgy látszik, félreértettük egymást. Most talán már nem élünk tévedésben egymás nézetei felől, azért hát legyen szent a béke mi közöttünk!

Joó István.

A szatmári ref. egyházmegye véleménye a Molnár Aladár által készített „Köznevelés és közoktatási szabályzat”-ra.

Egyházmegyénknak f. évi márcz. 18-án Szatmáron tartott közgyűlése által tárgyalatott a „köznevelés és közoktatási szabálytervezet” tárgyában megbízott küldöttség jelentése, illetőleg javaslata, mely egész terjedelmében elfogadtatott a következőkben:

I. A javaslat bevezető részének 1. §-ban, „az egyház kebelében a köznevelés és oktatás eszközlésére fennálló, vagy ezen idő szerint létesíthető intézetekül” oly intézetek is vannak felsorolva, melyek — mint pl. a siket-némák, vakok, gyenge elméjűek nevelő-intézetei — véleményünk szerint, nem hogy ez idő szerint, hanem még a közeljövőben is alig lesznek létesíthetők: minél fogva ezen §. második sorából az „ez idő szerint” szavakat kihagyatni óhajtjuk. Minthogy pedig létesíthető, sőt immár tervben is levő intézetek közé tartoznak a tudomány és műegyetemek is: annál fogva az említett §-ba 5) szám alá az „egyetemek” is bevezetendők lennének.

II. Az 5. §. szerint „Egymáshoz közel fekvő, oly községek, melyeknek anyagi ereje nem engedi meg a külön iskola tartását, a felsőbb egyházi hatóság engedélyével szövetkezhetnek közös óvoda vagy népiskola fentartására, a mikor annak költségeit aránylagosan viselik.” — Minthogy pedig itt az „aránylagosan” szó egyáltalában nem fejezi ki azt, hogy az illető községek a költségeket a lélekszám vagy a vagyon arányában fogják-e viselni: annál fogva e §-ba az „aránylagosan” szó helyett a „szerződésök értelmében” szavakat ajánljuk bevezetés végett.

III. Csupán általánosságban kívánjuk megjegyezni, hogy a 6. és több más §-ban meghatározott és négyzetlábakban kifejezett, egy-egy növendékre eső térséget tulságosan nagy-nak találjuk s csak annyit óhajtanánk szabályul kimondatni, hogy az iskolaépületek az egészségügyi követelményeknek megfelelőek legyenek.

IV. Minthogy a jelenleg fenálló, sőt még a közeljövőre is kiterjedhető mostoha anyagi viszonyok egyáltalában nem engedik reménylenünk, hogy minden anya- és leány-egyház-köztség képes legyen fekvő birtokban vagy készpénzben köznevelési alapot alkotni; s minthogy kötelező szabályzatba vagy törvénybe csak azt óhajtjuk beszövegeztetni, a mi valóban realizálható is: annál fogva s a mennyiben még is szíves-lélekkel óhajtjuk a köznevelési alapok alkotását, a 8. §. első sorába a „köteles” szó helyett a „törekedjék” szót kívánjuk beiktatni.

V. A szabályzat 21. §-a az óvodák felállítását különösen oly helyeken kívánja szorgalmaztatni, hol az anyák

mezei vagy egyéb munkával vannak elfoglalva, mely őket gyermekük gondozásában akadályozza. — Ily helyek pedig nagyobbára a kisebb egyházközségek, melyek önjerejükből vagy társulva is óvodák felállítására nem képesek; azonban sok ilyen községben találkozik egy egy értelmes szülésző, özvegy papné vagy tanítóné, kinek gondos felügyelete mintegy az óvó tisztét tölthetné be. Ezért a 21. §. végére még a következőket kívánjuk bevezettetni: „Addig is, míg óvodák felállítása a kisebb egyházközségekben is lehetővé válnék, az illető egyháztanács ajánlatára s az esperest jóváhagyása mellett óvószereleg egyes tisztos nők is gondozhatják a hat éven aluli gyermekeket.”

VI. A szabályzat 28. §-a szerint „egy tanító 60 gyermeknél többet rendesen nem taníthat, kivéven ha egy tanító csak egyetlen osztálylyal foglalkozik, a mikor 80-at is taníthat,” s rendkívüli esetben is, több gyermek taníthatására, az iskolaszék indokolt felterjesztésére az esperest is csak rövid időre adhat engedélyt. — A „rövid időre” kifejezés azonban igen is szűk értelmű lévén, helyette „a körülmények szerint” szavakat kívánjuk bevezettetni.

VII. Minthogy azon helyi körülmények, melyeknek s a nép legnagyobb munkaidejének tekintetbe vételével az iskolai szünidő idejét és tartalmát megállapítani szükséges lenne, oly különfélék, hogy azok ugyszólván az esetről-esetre való intézkedést tételeznék fel: annál fogva a 29. §. második kikezdésének utolsó két sorába „az esperest illetőleg az egyházmegye jóváhagyásával” szavak helyett a következő szövegezést ajánljuk: „az egyházmegye jóváhagyásával, melytől eltérés az esperest beleegyezésével történhetik.”

VIII. A tapasztalás eléggé bizonyítja, hogy igen sok népiskolai tanító, magasabb szellemi és testi erőinél fogva, hetenként több mint 30 órai tanításra is vállalkozhatik a nélkül, hogy akár önművelését és előkészületeit, akár rendes tanóráit elhanyagolná; ily tanítóknak tehát mellékjövedelmektől megfosztása, bizonyos tanóra maximum megállapítása által, nem lenne kívánatos. Ezen oknál fogva a 39. §. első pontját így óhajtanók módosíttatni: „Egy tanító heti 27 óra tanításnál többre nem kötelezhető; heti 30 órán felül vállalt tanóráitól pedig az egyháztanács által eltiltható, ha e miatt kötelességének meg nem felelne.”

IX. A szabályzat 41. §-a szerint „főleg egy tanítóval ellátott népiskolánál, a polgári jogok és kötelességek, valamint a gazdaságtan tanítása egészen az ismétlő iskolai tanfolyamba tehető,” ugyde még oly helyen is, hol az ismétlő iskolai tanfolyam kellően rendszeresítve van, vagy még inkább oly helyen, hol e tanfolyam egy és más okoknál fogva alig rendszeresíthető: könnyen megtörténhetnék, hogy számos növendék amaz említett s a közéletre nézve oly rendkívül fontos tantárgyak tanítását nem is élvezhetné. Ily eshetőségek kikerülése céljából a föllebb említett, kivételt adó pontot kihagyandónak véleményezzük.

X. Föllebb kifejtett okainknál fogva a szabályzat 49. §-ának ezen pontját „Egy tanító 26 óránál többre nem kötelezhető, 30 óránál többet nem taníthat” következőleg óhajtjuk módosíttatni: „Egy tanító 26 óránál többre nem kötelezhető, 30 órán felül vállalt óráitól pedig eltiltható, ha a miatt kötelességének meg nem felelne.”

XI. Minthogy népiskolai tanítóink közül nem óhajtanók kizárni azokat sem, kik valamely állami vagy más-

felekezeti tanítóképző intézetben nyerték képesítésüket, a hol tehát vallásunkból s egyházi énekeinkből nem vizsgáltattak meg; s minthogy ezekből megvizsgáltatásukat is szükségesnek ítéljük: annál fogva az 52. §. idevonatkozó második kikezdését, mint homályos és félremagyarázhatót, az 54. §. negyedik pontjával kívánjuk helyettesíteni.

Tekintve, hogy az iskolára nézve mi sem lehet hátrányosabb, mint olyan tanító működése, ki akár a kellő fegyelem meg nem tartása, akár valamely más — a súlyos hanyagságba nem sorozható — okok miatt, tanításával a jogosan követelhető s legkisebb mérték szerinti eredményt sem képes felmutatni, ezért az 58. §. második pontjába, a hivatalbéli elbocsátást maga után vonó okok közé, a súlyos hanyagság után az „egészen eredménytelen működés“-t is beiktatni véleményezzük.

XIII. A szabályzat 66. §-ának a) pontja szerint az ezentul betöltendő állomásokon, az elemi iskolai rendes tanító fizetése nem lehet kevesebb, mint „tisztos lakás $\frac{1}{4}$ holdnyi kerttel (vagy ezek helyett 100 frt) és 400 frt fizetés, vagy ezzel felérő természetbeli jövedelem.“ Ugy de hazánk tetemes számu egyházközségeiben részint a lélekszám csekélysége, részint a lakosok szegénysége miatt még ezen fizetési minimumot sem lehetséges megadni; s mind e mellett is a tanítói állomás megszüntetése sem felekezeti, sem nemzetiségi szempontból még ily helyeken sem volna helyesíthető. Ezért az említett §. a) pontjának végére még a következők bepótlását javasoljuk: A hol azonban ez akár a lélekszám csekélysége, akár más fenforgó körülmények miatt elérhető nem volna, ott az állami törvényekben megszabott évi 300 frt díjazás vagy ezzel egyenértékű terményekben hozandó be.

XIV. Minthogy oly községekben, melyekben a tanító a kántori és orgonistai teendőket is végzi, szabályszerű tanítói fizetésén felül ez idő szerint is nemcsak a 67. §-ban említett temetési díjak jövedelmét élvezzi, hanem kántori és orgonistai javadalmazásban is részesül; s minthogy ennek a szabályzathoz vagy törvényből kihagyása legalább egyes esetekben tulkapásokra adna alkalmat: annál fogva a 67. §-t következőleg óhajtjuk szövegeztetni: „A rendes tanítóra reá bizhatók a kántori és orgonistai teendők is. Ez esetben a szabályszerű tanítói fizetésen felül adandó neki a temetési és a gyakorlatban levő kántori vagy orgonistai díjak jövedelme.“

XV. Az iskolaszéknek kétségen kívül egyik legfontosabb teendője az iskola meglátogatása, ott mindennek szemügyre vétele s a tanítás meghallgatása; azonban ha ezekhez még a kérdések intézésének joga és kötelessége adatik, az igen sok esetben a tanító roszakaratu boszantását, elkeserítését s elkedvetlenítését vonhatja maga után; s éppen ezen oknál fogva a 74. §. 10. pontjának második kikezdéséből a „kérdéseket is intézhetnek“ szavakat kitöröltetni kívánjuk, anyival is inkább mert véleményünk szerint a nyilvános vizsgálatok úgy is elégséges alkalmat nyújtanak az iskolaszék tagjainak a növendékek megkérdezésére.

(Folyt. köv.)

A domesztikáról.

(Folytatás.)

11. *Püspök-Ladány*. Anyaegyház. Hajdumegyében, fekete földön. Összes lakossága 1870-ben 7839; ebből ref. vallású 5790, tehát 73.78% volt; ma a lelkek száma 6074,

tehát szaporodás 184. Összes földje 32,077 kat. hold. Ebből 1200 □ öles 185 hold és 1166 □ öles a ref. egyházé, melyből 666 □ ölet az egyház, 97 holdat a lelkész, 78 hold és 500 □ ölet a tanítók, 10 holdat az egyház más cselédei használnak. Alapítványa 410.20 frt, melyből egyházi célra 218.20 frt, nevelési célra 192.00 frtot jövedelmez. Követelése 1795.54 frt 409 köből $2\frac{2}{3}$ véka buza, 445 köből $2\frac{3}{8}$ véka árpa. Templomán kívül van paplaka, 1 fi és 2 leány- s 1 vegyes iskolája. Iskola-építésre mostanában szorítottatik, mert kivált fiiskolája tarthatatlan. Fizet a lelkészen kívül 5 tanítót s 1 orgonistát. Tanköteles a lelkek 11.57%-a, iskolába jár a tankötelesek 62.02%-a, elhagyta az iskolát a tankötelesek 25.18%-a, nem jár a tankötelesek 12.80%-a. A tankötelesekből egy tanteremre s tanítóra 140, a feljárókból 89 esik. A XXXVIII. t. cz. szerint egy tanteremre s tanítóra 80 tankötelest számítva, kell még 3 tanterem s 3 tanítói állomás, mely 8—10,000 frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 1500 frt évi átalányt vesz igénybe. Jövedelme egyházi adóból (tandíj nélkül, mert itt még ezt a tanítók maguk szedik) 770.53 frt 243 köből $\frac{1}{8}$ véka buza és 242 köb. $3\frac{3}{8}$ v. árpa; elegyesekből 3597.94 frt, 320 köb. $1\frac{4}{8}$ véka buza, 331 köb. 3 véka árpa. Ebből kiad a behivatalnokoknak 484.79 frt, 133 köb. búzát, 120 köb. árpát; gondnok és cselédeknek 59.81 frt, 26 köb. búzát, 9 köb. árpát; elegyesekre 2028.33 frt, tehát az összes kiadás 43%-a behivatalnokoké. — Az egyházi adóból egy lélekre 12.68 kr. 6.40 itcze buza, 6.39 itcze árpa, a perselypénzből, mely egy éven át 68.72 frt, 1.11 kr. esik. Az épületek tűzkár ellen biztosítva vannak.

12. *Tisza-Lök*. Anyaegyház. Szabolcsmegyében, árvizjárta talajon. Összes lakossága 1870-ben 3436; ebből ref. vallású 2335, tehát 67.95% volt; ma a lelkek száma 2412, tehát szaporodás 77. Összes földje 9931 kat. hold. Ebből 1200 □ öles 83 hold, 500 □ öl a ref. egyház tulajdona, melyből 500 □ ölet az egyház, 50 holdat a lelkész, 33 holdat a tanítók használnak. Alapítványa 420.00 frt, mely nevelési célra jövedelmez. Követelése van 544.51 frt, $3\frac{1}{8}$ véka buza, 49 köb. 3 véka roz. Újításra váró templomán kívül van paplaka, két iskolája; fizet a lelkészen kívül egy fi- s egy leánytanítót. Tanköteles a lelkek 9.94%-a, iskolába jár a tank. 86.25%-a, elhagyta az iskolát a tankötelesek 11.25%-a, nem jár a tank. 2.50%-a. A tankötelesekből egy tanteremre s tanítóra jut 120, a feljárókból 103 gyermek. Egy tanítóra s tanteremre 80 tankötelest számítva kell még egy új iskola, mi 2500 frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 400 frt évi átalányt vesz igénybe. Jövedelme egyházi adóból 395.70 frt, 16 köből buza, 73 köből roz, 91 köb. 1 véka árpa. Elegyesekből 1434.55 frt, $3\frac{1}{8}$ véka búza, 50 köből roz. — Évi perselypénz 28 frt 18 kr. Jövedelméből kiad a behivatalnokoknak 452.50 frtot 12 köből búzát 59 köből rozot, gondnok és más cselédeknek 73.70 frtot, 2 köb. búzát, 9 köből rozst, 6 köből árpát, elegyesekre 759.65 frt, tehát összes kiadásából 47% a behivatalnokoké. Az egyházi adóból esik egy lélekre 16.40 kr. 1.06 itcze búza, 4.84 itcze roz, 6.05 itcze árpa; a perselypénzből 1.16 kr. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

13. *Nagyfalva*. Anyaegyház. Szabolcsmegyében a Tisza partján, árvizes talajon. — Összes lakossága 1870-ben 1051, ebből ref. vallású 427, tehát 40.62% volt; ma a ref. lelkek

száma 439, tehát 12 szaporodás van. A többség róm. kath. Összes földje 4718 kat. hold; ebből 1200 □ öles 65 hold a ref. egyházé, melyből 44 holdat a lelkész, 21 holdat a tanító használ. Alapítványa 508.26 frt és 88 köből rozstakarékmag-tárban, melyek nevelési célra szolgálnak. Követel 29.90 krt, 51 köből rozst, 2 köből 1 véka árpát. Templomán kívül van paplaka s egy vegyes iskolája. Tanköteles a lelkek 12.75%-a, iskolába jár a tankötelesek 60.71%-a, elhagyta az iskolát a tankötelesek 39.29%-a; iskolázatlan nincs. A tankötelesekből egy tanítóra s tanteremre 34, a feljárókból 22 esik. Több iskola tartásra csak a növendékek elkülönítése érdekében volna kötelezhető. Jövedelme egyházi adóból s tandíjből 70.00 frt, 57 köből 1 véka rozst, 9 köből 3 véka árpa, mely a behivatalnokok fizetése; egyébből 164.80 frt 34 köből 2 véka rozst, 2 köből árpa. Ebből 30 frt adatik az egyháznak, 100 frt elegyesekre, tehát az összes kiadás 75%-a a behivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 15.93 kr., 20.86 itcze rozst, 3.55 itcze árpa, a perselypénzből, mely 250 frt, 0.57 kr, esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

14. *Nádudvar.* Anyaegyház. Hajdumegyében, fekete földön. Összes lakossága 1870-ben 7879, ebből 7831 volt ref. vallásúnak tüntetve fel akkor, de ezen szám bizonyosan hibás, mert a róm. katolikusok, ha kevesen vannak is, de önálló egyházuk van s a lelkek száma 1879-re 6431-re tétetvén, a fogyás épen 1400 volna, a mi csaknem hallatlan. Az abszolút többség a reformátusoké. Perczentre a bizonytalan adat miatt nem is számítottam át. Összes földje 35,429 kat. hold; ebből a ref. egyházé 332 hold 534 □ öl 1200 □ ölével számítva, melyből 91 hold 482 □ ölet az egyház, 81 hold 1137 □ ölet a lelkész, 159 hold 145 □ ölet a tanítók használnak. Alapítványa 300 frt, mely iskolai célra jövedelmez; van ezenkívül 1000 frton felül orgona-alapja, mely egyesek kezdeményezéséből, a közelmúltban alakult. Követelése: 2961.91 frt, 400 köből $1\frac{1}{8}$ véka búza, 421 köből $3\frac{1}{8}$ véka árpa. Templomán kívül van paplaka, két külön iskolaépülete s egy kántori lak. Fizet egy lelkészt, kántort, 3 fi- és 2 leánytanítót. Tanköteles a lelkek 9.28%-a, iskolába jár a tankötelesek 76.80%-a; elh. a tankötelesek 22.10%-a, nem jár a tank. 1.10%-a. A tankötelesek közül egy tanítóra s tanteremre 119, a feljárókból 91 esik. Egy tanítóra s tanteremre 80 gyermeket számítva, kell még két iskola s két tanítói állomás, mi 6000 frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 1000 frt évi általányt vesz igénybe. Jövedelme egyházi adóból (tandíj nem fizettetik, hanem e helyett iskolai póttadó) 1845.34 frt, 249 köből 2 véka buza, 249 köből 2 véka árpa; elegyesekből 3848.42 frt, 380 köből $1\frac{1}{8}$ v. búza, 379 köb. $\frac{6}{8}$ v. árpa; egy évi perselypénz 5.25 frt. Egy évi kiadása a behivatalnokoknak 1705.17 frt, 187 köből 2 véka búza, 187 köből 2 véka árpa, a gondnok s cselédeknek 148.90 frt, 24 köből $1\frac{1}{8}$ véka búza; elegyes kiadása 1313.20 frt; tehát az összes kiadás 69%-a a behivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 28.69. kr, 6.20 itcze búza, 6.20 itcze árpa, a perselypénzből 0.08 kr esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

15. *Nánás.* Hajdumegyében. Anyaegyház. Összes lakossága 1870-ben 13,198; ebből akkor 12,176, tehát 92.25% ref. volt; ma a ref. lelkek száma 12,560. Összes földje 44,655 kat. hold; ebből a ref. egyházé 1200 □ ölével 1811 hol-

és 400 □ öl, melyből a lelkészek használnak 200 holdat, a tanítók 306 hold 800 □ ölet; maga az egyház 1304 hold 800 □ ölet. Alapítványa 8228.10 frt, melyből egyházi célra jövedelmez 876.57 frt; iskolai célra 7351.53 frt. Követelése 11,838.77 frt. Templomán kívül van két paplak, kántorlak s 5 iskola épülete. Fizet 2 lelkészt, 3 tanárt, 10 tanítót s egy orgonista-kántort. Tanköteles a lelkek 12.27%-a, iskolába jár a tankötelesek 71.66%-a, elhagyta az iskolát a tank. 17.47%-a, nem jár a tank. 15.87%. A tankötelesekből egy tanítóra s tanteremre jut 154, a feljárókból 110 gyermek. Egy tanítóra s tanteremre 80 növendéket számítva kell még 9 tanterem s 9 tanítói állomás, mi 20—25 ezer frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 4500 frt évi általányt vesz igénybe. — Egy évi jövedelme egyházi adóból 3405.00 frt; elegyesekből 21,371.41 frt; ebben egy évi perselypénz 58.85 frt. Ebből kiad a behivatalnokok fizetésére 7890.00 frtot, gondnokok és cselédeknek 759.00 frtot, elegyesekre 4288.64 frtot, tehát az összes kiadás 60%-a a behivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 27.90 kr. a perselypénzből 0.46 kr. esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

16. *Dorog.* Nánás felügyelete alatt álló, lelkész-tanítóval bíró leányegyház, de mint anyaegyház vétetik névtárba; fekszik Hajdumegyében. Összes lakossága 8216, ebből ref. vallású 334, tehát 4.06%; ma a ref. lelkek száma 352, tehát szaporodás van. Összes földje 15,668 kat. hold; ebből a ref. egyházé 1200 □ öles 51 hold és 400 □ öl, melyből 4 hold és 800 □ öl a lelkész-tanító használatában van. — Alapítványa 1240 frt, egyházi célra. Követelése 334.51 frt. Van imaháza paplakkal, külön iskolája s egy pusztá telke. Fizet egy lelkész-tanítót. — Tanköteles a lelkek 9.09%-a; iskolába jár a tank. 93.74%-a; elhagyta az iskolát a tank. 3.13%-a; nem jár a tank. 3.13%-a. Egy tanteremre s tanítóra 32 tanköteles jut. Jövedelme egyházi adóból 22.80 frt, elegyesekből 866.23 frt, ebben egy évi perselypénz 2.50 frt. Ebből fizet a lelkész-tanítónak 380.00 frtot, egyháznak 12.00 frt, elegyesekre kiad 412.52 frtot, tehát az összes kiadás 47%-a a lelkész-tanítóé. — Az egyházi adóból egy lélekre 6.48 kr. a perselypénzből 0.71 kr. esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

Zsigmond Sándor.

(Folyt. köv.)

A tiszántuli ref. egyházkerület tavaszi közgyűlésének közérdekű tárgyai.

(Folytatás.)

A máramaros-szigeti lyceum felett az egyházkerületi felügyeletet gyakorló küldöttség 3 évre megválasztott; ezen küldöttség tagjai: Kiss Áron szatmári esperes, Mándy Bertalan a nagy-bányai egyházmegye segédgondnoka és Farkas Antal egyházkerületi világi jegyző. Hogy a felügyelet miként gyakoroltassék, arra nézve a pontozatok még az 1877. évi júliusi közgyűlésben megállapítottak, jelenleg egy §-sal pótolattak azok, mely a hivataloskodó tanár irányában szükség esetében gyakorlandó fegyelmi eljárást szabályozza. Miután az egyházkerületi felügyelő küldöttség felállított, reményljük, hogy a szigei lyceum anyagi és szellemi ügyei biztosabban és a nagy közönségre nézve dmeignyugtatólag fognak vezetettui és intéztetui. Ezen fel-

ügyelő küldöttségnek kötelessége levén a pártfogósági és kormányzó tanácsi ülések jegyzőkönyveit megtekinteni, a főiskola pénztári állapotáról és számviteléről magának ismereteket szerezni, hogy ezek alapján évenként és pedig az egyházkerületi rendszeres tavaszi ülésre jelentést tehesen.

Czelder Márton a nagy-bányai egyházmegye képviselője, Csécsi Miklós, K. Tóth Kálmán, Zsigmond Sándor s több társai nevében azon kérelemmel járulván a közgyűléshez, hogy egy megindítani szándékba vett, vallás-erkölcsi irányú a magyar nép felfogásához mért nemzeti jellegű *heti lap* megindítását előlegesen is helyeslésével és ajánlásával támogatassa: a tiszántúli egyházkerületi közgyűlés azt a legnagyobb készséggel teszi s a megjelenendő heti lapot ugy egyházkerületünk, mint a testvér-egyházkerületek, egyház-községeinek buzgóbb és tehetősebb hitrokonainknak, a lelkészeknek és tanítóknak figyelmébe és pártfogásába a legmelegebben ajánlja.

Ezen egyházkerület *konventi képviselői* közül Nyiri Péter esperes elhalván, Pap Károly bihari esperes pedig e tisztéről lemondván: helyökbe rendes tagokul megválasztottak: Szabó János békés-bánáti és Peterdy Károly beregi esperesek.

Révész Imre debreczeni lelkész és Géresi Kálmán főiskolai tanár fölhipták a közgyűlés figyelmét azon örvendetes mozgalomra, mely az elődeink műveltségi állapotát feltűntető történelmi műkincsek felkutatása, megőrzése vagy helyreállítása és fentartása végett hazánkban is megindult, sőt e célra már országos műemlékek bizottsága is alakult, s minthogy egyházkerületünk területén sem hiányzanak oly régi egyházi épületek, különösen templomok, melyek művészi becsessel bírnak, de részint az egyházak szegénysége, részint az épület történelmileg fontos és műbecsével bíró minőségének nem ismerése miatt a megsemmisülés veszélyének vannak kitéve; ugy ezen veszély megelőzése, mint egyes esetekben az illető egyházközségek felvilágosítása és megnyugtatása végett szükségesnek tartják, hogy az egyházkerület egy kevés számú műértő tagokból összeállított állandó bizottságot válasszon, mely az illető egyház és esperes beleegyezésével feljogosították a művészi vagy történelmi becsessel bíró egyházi épületek fentartásáról, helyreállításáról, s ha kell az országos műemlékek bizottságával kezdet fogva intézkedni. Az indítvány egyértelműleg elfogadta: az *egyházkerületi műemlékekre felügyelő állandó bizottság* tagjaiul megválasztottak: Révész Imre, Géresi Kálmán, Kántor Sámuel, Nagy István, Lugossi József és Péchy Jenő urak s erről az országos műemlékek bizottsága is értesített határozatott.

Az *egyetemes tanügyi bizottság* szervezete oly módosítással fogadtatott el, hogy annak tagjai az egyházkerületek népességi aránya szerint választassanak; üléseit felváltva lehetőleg a főiskolák székhelyein tartsa; egy elnöke és jegyzője legyen. Tehát az egyházkerületi tanügyi bizottság szövegezése szerint, a mint e lapok 13-ik számában közölve volt.

Végre valahára véget ért a *beregszászi volt gimnázium* alapítványai és épületei tárgyában a beregszászi egyháztanácsnak Beregszász város ellenében megindított követelése, mely ügyben ezen egyházkerület a vallás- és közoktatási

miniszterhez már kétszer, a minisztertanáchoz pedig egyszer irt fel és folyamodott. T. i. folyó évi márcz. 30-án egy új szerződés jött létre Beregszász város közönsége és a ref. egyháztanács között, melynek 1. pontja szerint a beregszászi ref. egyház a gymn. alap részére átadja s a beregszász városi polgári iskola használatába átbocsátja a gymnáziumi épület földszintű részén felekezeti iskolai célra használt két tantermet. 2. pont: Beregszász városa pedig kötelezte magát, hogy az egyház az átengedett tantermek helyett a maga részére tanhelyiséget építhessen, 1880. évi szept. 1-ig készpénzben 3000 frt kifizetésére. 3. pont: Beregszász városa, mint a gymnáziumi alapok ideiglenes hasznélvezője, a ref. egyház telkére épített 4 bolthelyiséget a beregszászi ref. egyház kizárólagos használatába s birtokába átbocsátja stb. Az egyházkerületi közgyűlés e szerződés pontjaiból kétségtelenül meggyőződván, hogy a beregszászi egyház vagyonértéke teljesen biztosítva van s azon fő elv, hogy egyházi vagyon más idegen célokra nem fordítható, egyáltalában nincs megsértve: a szerződést a maga részéről jóváhagyta és megerősítette.

A *felső-bányai egyház* templomépítésének megkezdése az illető egyháztanács kérelmére, egy évre még elhalasztatott, hanem kötelességévé tétetett az egyháztanácsnak, hogy még ez évben a szükséges előkészületeket tegye meg, a kellő anyagokat szerezzze be, hogy a jövő tavasszal az építés haladéktalanul megkezdhető legyen.

Tóth Mihály tanár halála következtében megüresedett *4-ik theologiai tanszék* betöltése ezen gyűlésről elhalasztatott; s meg lett bizva az egyházkerületi elnökség a széttekintéssel és gondoskodással. Az *5-ik theologiai tanszék* felállítása is kimondatott s utasított a főiskolai akad. tanári kar, a theol. tudományok beosztására az 5 rendes tanár között, akképen, hogy a két segédtanári állomás megszüntetessék.

A vallás- és közoktatási miniszter tudatja, hogy az *utrechtii egyetemen* magyarországi helv. hitv. theologusok javára minő *alapítványok* léteznek. 1. A Bernhárdféle alapítvány, mely a mult században (1761.) Gueljamszn Bernhard Dániel által alapított reformált vallású pfalzi és magyar tanulók részére. 300 holland értékű forint adatik belőle egy-egy személynek évenként. 3—4 magyar és 14—15 pfalzi részesül az alapítványi jótéteményben. — 2. Néhai Everwijn Anna asszony hagyománya Sandbrinkben, mely a pénzügyminiszterium kezelése alatt áll s melynek jövedelme Magyar- és Erdélyországban született tanulóknak van szánva. Körülbelől 340 frtra megy az alapítvány évi jövedelme. — 3. Azon alapítvány, melyet Szmenszn van Alphen Hieronymus 1742. hagyományozott, ki a mult században az utrechtii egyetemen hittanár volt; a hagyomány kezelését az alapító az utrechtii egyetem két legidősebb hittanszaki tanárára bizta s jövedelmét egy utrechtben megjelenő magyar biblia újra nyomtatására szánta, mihelyt erre szükség találna lenni. — Minthogy azonban időközben a biblia-terjesztő társulatok fáradozásai folytán a magyar biblia kinyomtatásáról kielégítőleg és hathatósan gondoskodva lett: ezen alapítványt kezelő gondnokok ma sok év óta legalkalmasabbnak látták a 775 frtot tevő jövedelmet arra fordítani hogy ezen összeg az utrechtii egyetemen a ref. hittant hallgató magyar ifjaknak adassék ki.

T. S.

(Vége köv.)

Figyelmezés

a dunántúli ref. egyházkerület, 1879. október 27-iki gyűlésének jegyzőkönyvére.

A dunántúli ref. egyházkerület 1879. október 27-iki gyűlése jegyzőkönyvének ismertetését a „Prot. Hetilap“ 9. számában olvasva, annak egy pontja különösen megragadta a figyelmemet, t. i. azon pont, mely a tanítói választási szabályok tervezetét tárgyalja.

A jelzett jegyzőkönyv kezeim közt nem lévén, s így annak tartalmát csak is vázlatban s a „Prot. Hetilap“ leírása után ismerve: tüzetesen hozzá nem szólhatok, annyival inkább, mivel engem, mint más egyházkerületbeli lelkészt, a dunántúli egyházkerület könyve közvetlenül nem érdekel, s ennek megbirálására magamat jogosultnak nem érzem; de a mennyiben megeshető, sőt szerintem óhajtható is, hogy ezen üdvös tervezet, a mi tiszántúli egyházkerületünk által is felkaroltatik, vagy legalább szóba hozatik: ennél fogva, ha az avatott és hivatott férfiak nagybecsű figyelmét megnyerhetném; egy pár ide vonatkozó igénytelen nézetemet bátorkodom előlegesen és röviden elmondani.

Mindeneknek előtte őszintén nyilvánítom, hogy én az idézett választási szabályok tervezetét, általánosságban örömmel üdvözlöm, annyival inkább, mivel én két vagy három évvel ezelőtt, az akkori „Ev. Prot. Lap“-ban a lelkészválasztási szabályok módosítása ügyében, épen ezen indítványt tettem, mely indítvány azonban — miután mellette és ellene egy-egy szó emeltetett — ez ideig elhallgatva lett s most már a leányzó aluszik, miglen egykor talán felébred. Jól esik tehát lelkemnek, hogy a dunántúli egyházkerületben, a tanítóválasztási szabályok tervezete körül hasonló eszme fogamzott.

Én tehát — mint mondám — a tervezetet általánosságban üdvözlöm; ámde nem titkolhatom el — és itt bocsánatot kell kérnem, az általam mélyen tisztelt egyházkerületi gyűléstől, ha kimondom — hogy a részletezésekben egyfelől némi hiányosságot, másfelől pedig némi jogszorítást látok. Ugyanis:

A jelzett tervezetben, midőn a tulajdonképeni tanítók, szorgalmuk s az ennek folytán felmutatott eredmény mérve szerint 3 osztályba soroztatnak; akkor az úgynevezett lelkész-tanítókról szó sincsen, pedig nem gondolnám, hogy a dunántúli egyházkerületben is ne volnának ilyenek, és ezt nevezem én már a tervezet hiányának. Mert például — a mi épen nem lehetetlen — ha valamely lelkész-tanító, egyéni vagy családi körülményeitől indítatva, tisztán tanítói állomásra pályázna; az a kérdés, hogy melyik osztályba soroztassék? Hiszen tudjuk, hogy a lelkész-tanítók, rendszeren a legkisebb népességű egyházakban szolgálnak, kik lelkészi teendőikkel is el lévén foglaltatva, napokon, sőt heteken keresztül is, alig látnak 5—6 gyenge gyermeket, a kikre aztán a meghatározott s be vett tantervet alkalmazni teljes lehetetlen. Hogyan mutathatna aztán fel az ilyen lelkész-tanító, az oktatásban olyan eredményt, mint az a tanító, a ki csakis tanító lévén, a tantervben megszabott órákon és osztályokban, 50—60 rendszeren iskolázó gyermekekkel foglalkozik? Már pedig az ilyen lelkész-tanítótól, a tanítói képességet elvitatni én részemről nem merném; szorgalmát és ügyességét pedig ellenbizonyíték nélkül kétségbe vonni nem lehet.

Én tehát a választási tervezethez hozzá adatni óhajtanám, hogy ha valamely lelkész-tanító tisztán tanítói állomásra szándékozik pályázni; ha különben erkölcsi kifogás alatt nem áll az első vagyis a jelesek osztályába soroztassék, önként értetvén, hogy a választó egyház teljességgel nem köteles csakis a pályázó tanító-lelkészt választani s választhatja a pályázók közül a ki neki tetszik, ha pedig az elválasztott lelkész-tanító később ismét más tanítói állomásra akar pályázni: már ekkor miután lelkészi hivataláról, legalább egy időre lemondott, szorgalmát s ügyességét pedig módjában volt kitüntetni: tehát lelkészi oklevelét figyelembe nem véve az osztályozásnál, csakis az oktatásban felmutatott eredmény legyen az irányadó. — E lenne az én szerény óhajtásom.

A mi pedig a tervezetben fentérintett jogszorítást illeti: erre nézve is elmondom a magam gondolkozását. Az mondatik a jelzett tervezetben, hogy a választásba a presbyterium tagjai folyhatnak be. És vajjon miért hogy csak ezek? vagy miért nincs ezen előttünk még eddig ismeretlen szabály indokolva? talán azért, mert indokolni bajos is volna. Hiszen — kérem — nem lehetetlen dolog, hogy valamely egyháznak 8—10 vagy 12 egyénből álló presbyteriumának a tagjai mind olyanok, a kiknek iskolába járó gyermekek nincsenek, a kik tehát a helyi tanügy iránt közvetlenül nem érdeklődnek, míg ellenben a gyermekes szülék — ha bár nem presbyterek is — magzataiknak testi, lelki jóllétét nagyon is szívesen viselik. És kérdem, hogy a tanító vajjon kikért van? bizonyára nem a presbyteriumért, sem pedig annak tagjaiért, hanem egyedül a gyermekes szülékért s illetőleg ezeknek gyermekeikért. És micsoda következtetés lenne már az, hogy a tanítót válasszák azok, a kikért ő sajátképen nincs; nem választhatják pedig azok, a kikért ő valósággal van? Vajjon nem olyan eljárás lenne-e ez, mintha a más házához én állítanék építő mestert, vagy a más veteményes kertébe én rendelném a kertészt, holott azon házban egy darab kő s azon kertben egy fűszál sem az enyém. Én legalább részemről tudni akarom, hogy saját gyermekeknek kicsoda és milyen ember a tanítója? Nem lehet itt azt hozni fel mentségül, hogy a presbyteriumot a nép választja, mert ha választja is, de gyermekei nevelésének gondját feltétlenül rá nem bizza. Az se mentség, hogy a presbyterium tagjai, rendszeren a legértelmesebbek, mert ha mindig úgy volna is, ide nemcsak értelem, hanem szív is kell, és ha a presbytereknek lehet jó szívök, a mint hogy van is, de a szülék szíve, gyermekeik irányában még érzékenyebb. Az se mentség, hogy a pályázók mind egy osztálybeliek lévén: a választásban tévedés nem lehet, mert ugyanazon osztály tagjai is egymástól sokban különbözhetnek; egyik képzetesebb, mint a másik; egyik szelidebb, nyájasabb modorú, mint a másik; egyik az oktatásban közlékenyebb, mint a másik, mindezeknek megítélése pedig a nem presbyter szüléket nem kevésbé illeti, mint a gyermektelen presbytereket. Hátha még azt is hozzá gondoljuk, hogy ha egyik vagy másik pályázó, egy kis ártatlan korteskedés, nem mondom, hogy pénz, étetés, itatás által — mert ezekben nem igen van módja — hanem csapodárkodás, szóvali behizelgés, vagy épen családi frigykötés ígérete által akar célt érni, ezt könnyebben teheti néhány presbyterrel, mint a nagy számú gyermekes szülékekkel: nem nyilván van-e,

hogy a választási jogot a gyermekeikért közvetlenül érdeklődő szüléktől megvonni s azt kizárólag a részben vagy egészben gyermektelen presbyteriumnak adni, sem a szoros igazsággal, sem a méltányossággal, sem pedig a tapintatossággal össze nem férhető.

És ha már a választási jogot csakugyan meg kellene szorítunk; vajjon a fentebbiek alapján, nem kellene-e mondanunk, hogy a tanítót a gyermektelen presbyterek és gyermektelen egyháztagok mellőzésével válaszzák a gyermekes szülék? Azonban én ezt sem látnám jónak, mert fel kell tennünk, hogy a közművelődés tekintetéből, a gyermektelen egyháztagok is érdeklődnek a tanügy iránt, habár nem oly mértékben, mint a gyermekkel bírók és az is meg lehet, hogy a kinek most is iskolás gyermeke van, később nem lesz, a kinek pedig most nincs, idővel lesz.

Figyelembeveendőnek tartom itt, azon nem kis nyomatékú körülményt is, miszerint több egyházakban, például — hogy többet ne mondjak — a heves-nagykunsági és békés-bánati több egyházakban a tanítványoktól, illetőleg ezek szüleiktől, tandíj cím alatt bevenni szokott pénz, termény — árpa, gabona — más helyeken ismét, mint az Érmelleken és Hegyalyján borfizetés — congest — teszik a tanítók javadalmazásának jelentékeny részét és igen kevés azon egyházak száma, hol a tanítványok teljesen tandíjmentesek. És hogy lehetne már ezen szüléket fizetési kötelezettséggel róvni meg, a választási jog megengedése nélkül? És mi oknál fogva kell a választási jogot, kizárólag olyanoknak adni, a kik a tanító fizetéséhez, úgy szólva, mivel sem járulnak? Én ezt, akárhova gondolok, nem értem.

Vége meg kell még emlitenem egy idetartozó eshetőséget. Némely egyházakban lehetnek, sőt hála Istennek! vannak is valódi úri pártfogók — patronusok — kik az egyház és iskola szellemi és anyagi felvirágzásának nem közönséges tényezői, és bár gyermekes szülék, a presbyteriumnak nem tagjai már akár azért, hogy a nép őket be nem választotta, akár pedig azért, mert a megiszteltetést el nem fogadták, elég a hozzá, hogy nem presbyterek. — Vajjon a választási jog ezektől is megvonassék-e? Higyje el nekem mindenki, hogy ez a jogtagadás jóra nem vezetne. Vagy talán az ilyen pártfogók kivételek lennének? Ámde ki és hol tudná kijelölni az ilyen kivételek határvonalát? És én a szabályok alóli kivételeknek, kivált ha azok személyre való tekintetből tétetnek, barátja nem vagyok. A mi szabály, legyen szabály.

Én tehát, ha a tanító választási szabályok tervezete, valamikor köztünk is szőnyegre kerül, kimondatni óhajtom, hogy a tanítót épen úgy, mint a lelkészt válaszsza minden egyházi adót fizető és egyházi terhet viselő egyháztag. Ha a szoros igazsághoz ragaszkodni nem akarnánk is; legalább legyünk méltányosok.

És én nem is gondolok oly presbyteriumot, mely a választási jogot, kizárólag magának követelné; tudok pedig olyat eleget, hogy ha rá erőszakolnák is, el nem fogadná; attól tarván, hogy ha a választásnál, a leglelkismeretesebb eljárás mellett is vakot vet a koczka, s az elválasztott tanítóval a szülék nem lesznek megelégedve, a vád és nehezítés a presbyteriumra száll, másra nem is szállhatván.

És most már úgy vélem, hogy kifejtettem és megért-

hetővé tettem cikkemet. Távoll legyen pedig, mintha ezen cikknek legkisebb tekintélyt is igényelnék, sőt kijelentem, hogy ha a fent érintett két pontra nézve, más akarki hasznosabbat fog elő hozni; én leszek az első, a ki előtte meghalok.

Sipos Károly,
milotai ref. lelkész.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Görög István meghalt. Haláláról a tanoda következő jelentést adta ki: „A sepsi-szent-györgyi ev. ref. „Székely-Mikó“ tanoda előjárósága mély fájdalommal jelenti, hogy a tanoda kitünő képességű, lángbuzgóságú igazgató tanára GÖRÖG ISTVÁN f. hó 13-án d. u. 5 órakor agytypus következtében jobb létre szenderült. A mily szép reményekkel néztünk a közművelődés apostolára, oly lesúlytó most a véletlen nagy veszteség. Az elhunyt hült porai f. hó 15-én d. u. fognak örök nyugalomra tétetni.“ — Az „Erd. Prot. Közlöny“ után.

A sáros-pataki ref. főiskolai tanárkarnak a középiskolai törvényjavaslat felől Szinyei Gerzson által összeállított véleményéből (lapunk szűk tere miatt az egészet, sőt belőle terjedelmesebb kivonatot sem közölhetvén) kiemeljük az általános kifogásokat. Ezek elsője az, hogy a törvényjavaslat egyszer egyenértékűnek veszi a két középiskolát, más helyen pedig különbözőknek állítja, s így ellenmondásba jő magával. Szóval a miniszter annak a forrongásnak, mely jelenleg tudományt és életet lázas izgatottságban tart, iskolai kérdésekben is, sajnálatos módon kifejezést adott törvényjavaslatában és nem volt erkölcsi bátorsága szembezállni a különböző áramlatokkal.

Második kifogás a törvényjavaslat ellen hogy az a szabadelvűség színe alatt a magyar állam eszméjével teljességgel össze nem egyeztethető törekvések és irányoknak enged tért, midőn a hitfelekezetek, törvényhatóságok és községek, valamint társulatok és magánosoknak megengedi, hogy az általok fentartott iskoláknak maguk határozzák meg a tannyelvét. A harmadik kifogás a tanügyi centralizáció, a negyedik a tantárgyak általánosságban tartott elősorolása s az azokból következő bajok, zavarok és visszaélésekről szól. Végre az 5-ik kifogás a prot. középiskolák felett gyakorlandó legfőbb felügyeleti jogra vonatkozik. Kifogásolja a vélemény a törvényjavaslat 65. §-át, sérelmeseknek találja a 70., 77., 78. és 79. §-t. A 65. §. szerint a miniszter határozza meg a köteles tantárgyakat s a tanítandó ismeretek terjedelmét. Ez beavatkozást eredményez s veszélyes leendő. Az osztályösszevonásokra vonatkozó intézkedés s a statisztikai jelentések és kimutatásoknak közvetlenül a miniszterhez való benyújtása ellenkezik a prot. autonómiával. Az iskolai kézikönyveknek stb. a miniszterhez való felküldése nem más, mint zaklatás. Végül sérelmes a tankerületi főigazgatók hatáskörének a mi középiskoláinkra való kiterjesztése is. Ellenben a vagyonkimutatás felterjesztése ellen, ha az alatt nem számadás, hanem általános kimutatót értetik, a véleménynek nincs kifogása.

Az érvelésben kitünő alapos vélemény e szerint kellő tájékoztatást nyújt a törvényjavaslat lényegesebb pontjaira nézve azoknak is, kik a tanügygyel tüzetesebben nem foglalkoznak. Nekünk különösen tetszik a bátor férfias hang s hű ragaszkodás a prot. iskolai autonómiához, mi a munkálat legfőbb jellemvonása. — Kívánatos dolog, hogy mások is, különösen a prot. középiskolák tanárkarai hozzászóljanak a nagyfontosságú törvényjavaslatához s hogy a miniszter és a törvényhozás a szakemberek véleményeit kellőleg tekintetbe vegye.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joo István.**

Főmunkatárs: **Toth Sámuel.**